

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди

Совединин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Өртөө 2 көп.

БАЗА БИР ЧУГУЛА АЙТЫРЫГ

Аныя салгалдың өөредилгезинин, кижиздилгезинин болгаш оларны өөредир школаларның материалдык базазын быжыгалаарының дугайында сөгүш салышкын — кезээде бүгү улустун херээ болуп келген. СЭКП-нин XXIII съездин чурттуң экономиктиг, политиктиг болгаш культура амыдыралына холбашкан эң чугула айтырыгларны шийтирлевишкен, школа дугайында база улуг кичизгейни салган.

Ол съезде СЭКП Төп Комитетинин өткөт илеткилинде мынча дээн: «Школаларның амылын улам ыңай экижидерин, оларның материалдык базазын быжыгалаарын, өөредилге чорудулгазын сайзырагыйжыларын коммунисттиг тургузушкунуң эрге-амынтары негеп турар. Совет школа нинти өөредилгениң, күш-ажылың, политехниканың школы бооп сайзыраар умкурлуг». Бир эвес школаларның материалдык базазы быжыг, башкыларның амылдарына болгаш өөреникчилеринин өөрениринге таарымчалыг байдал тургустунган болза, олар бо хундулуг болгаш харыс-салгалыг сорулганы улам-на чедишкениң күөсөдир апарар.

Бо талазы-биле улуг амылдарың чаа өөредилге чылынга белеткелдерин үзүндө кызыр апарар. Кичээлдер доостуру-биле, хей-хай школалар септелгени организаствыг чорудуп, олар чүдүлүк сөөтүлгезинче улуг кичизгейни салып турар. Кызыл, Чадаана хөөрайларда болгаш Би-Хем, Улуг-Хем райондарың чамдык школаларында бо амылды багай эвес тургустан. Чижээ, Кызылда, Чадаанада үстүкү класстарың өөреникчилеринден септелге чорудар тускай бригадалары тургузуп, аңаа ада-иелерин база илдепкейлиг кириштирип турар. Би-Хемде «Искра» колхозта школа башчының септелгени доостан. Ол районда школаларга одаар ыштык сөөтүлгезин массалыг эгелээ болгаш ылаңгыя Хадын, Ленинка суурларда школалар чылда одаар ыштык курлавырын сөөтүп, белеткеп алган.

Оң-биле кады бүгү нинитинин ортум өөредилгезинче шилчирде, хей-хай чаа школаларың немей турдур база эргилерин алгандары эргемок чугула болгаш. Бөлүгү чылдарда бистиң Тыва АССР-ге бо талазы-биле база улуг амылдар кылдырган. Эрткен чеди чылдың дугурунда биске 53 чаа школаларың, башкыларга 69 башкыларны туткан болгаш 40 школаны алгатын. Ол дээрже 16,7 муң уругларны немей өөредир органы берген дээрзин чикен кылдыр чугулаарга четир. Маңаа чамдык колхозтар болгаш бугурулук черлери улуг дузаны чедиргенни септик ханышкыны-биле демдеглээр черек. Ылаңгыя Барыын-Хемчикте «Большевик», Бай-Тайгада «Мурманчик», Тандыда «Революцияның чабышкы», Тоюуда «Совет Тыва», өвүрде «Кызыл туң» болгаш эске амыл-агылар школа туугуларын боттарының инициатива-биле кылганар.

Ындыг болза-даа чамдык черлерде школа туугуларын хомудадып, көрдүгөн аңаа-хөөргениң чедир амылганың база чаа өөредилге чылынга белеткелди денди оожум чорудуп турар. Ылаңгыя Кызылга, Туранга, Ан-Довураңка бо талазы-биле туугуларын ылып турар «Тыва туугу» трези бо чылдың бирги чартында планын күөсөтпээн. «Өн» совхозта школа туугу үш чыл үргүлчүлээш ам-даа доозулбаан. Тес-Хемниң Ан-Эрикте шагдала кылза чогуур башкылар башчының туугу эгелөөзүн. Бо таарым-ча чик чорун, бирги элчеге, ол черлерде кады Советтерниң, Тес-Хем, Би-Хем райкүөсшомнарның улус өөредилге, илдиштеринин шүлүк чоруп-биле таймырлаттынар апарар.

Ол ышкыш Каа-Хемниң Бояровкада, Тес-Хемниң Ан-Эрикте, Шуурман-та болгаш эске-даа черлерде школалар септелгениң багай чорудуп, одаар ыштык сөөтпөйн турар болгаш оларга хамаарымр кылаа Советтер, амыл-агылар бо талазы-биле барын дузалашпайн турар. Чижээ, Шуурманта амыдырал-хандырылга комбинаты школага кичээлди салбастаан болгаш аңаа ыш сөөтүп, спорт шолу дерип кычыч бээр умкурлуг тургаш, комбинат бо хемчеглерин боттандырбаан. Школаны өөредилге чылынга үлгерилг белеткээр ышкыш чугула айтырыгы ыңаар көрүп болур бо деп айтырыг маңаа дораан тургустунуп изээр-дир.

Школаларың чаа өөредилге чылынга үлгерилг белеткээр, чаа туугуларын болгаш септелгени график дугуар чорудуп, чогуур өйүндө доозары — бо хунеринин бир эң чугула айтырыгы болур. Ылаңгыя Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бо чылдың май эгезинде унаурган докта-лында школалары болгаш уруглар албан черлерин белеткээринин хууза-зын доктааткан. Школаларың болгаш интернаттарын, столоваларың, мастерсклаларың үүркен база капитал септелгениң август 15-те, өлө-үөде оларның девискээрин чаагайжыдып, ногаанчыларын доостан турар болгаш бүгү чаа туугуларын август 20-де доозар деп ында тодараткан. Ыңаангаш бо чугула, харыс-салгалыг хөренти чорударыңа туугу-монгай амылдарын болгаш септелгени чорудуп турар кижилерден аңгыда, бүгү хей-нинитин, төрөдериң, үстүкү класстарың өөреникчилерин калбаз-биле кириштирер умкурлуг. Ындыг таварылгада бүгү амылдарың үстүндө хуусаада чедишкениң доозуп болур.

Чаа өөредилге чылынга белеткелди чорудуп тургаш, интернаттарже болгаш өөредилге номнары-биле өөреникчилерин бүрүн хандырыгыңе база башкы надрларын чогуур өйүндө четчелээринең онза кичизгейни са-лыр умкурлуг. Ылаңгыя интернаттар эргемок чүдүлдер-биле хандыртын-ган, чылыг, чырын, таарымчалыг кылдыр септеттинген турзун дээр сөгүш салыр черек. Чүге дээрже, чамдыкта олар багай белеткөттинген, идиң-хөл чедишпөйн баар таварылгалары эрткен чылдарың чимбери көргүсөн. Ону барындаалааш, республиканың Министрлер Чөвүлели школалары болгаш интернаттары бүгү-ле эргемок чугула чүдүлдер-биле хандырап дугайында хемчеглерин алырын амыдырал-хандырылга эргелелинге, рес-публессоюка болгаш райкүөсшомнарга хулазтен чүве талээде, олар бо чу-гула айтырыгы хун бүрү кичизгейни салыр хулазгелелигер.

Школа болгаш аныяк салгал дугайында сөгүш салышкын — бүгү улустун херээ болур. Школаны чаа өөредилге чылынга үлгерилг белет-кээринге холбашкан хей талагы айтырыглар чер-черде партия, совет, профвиедл, комсомол организацияларының болгаш амыл-агы умкуртук-чуларының, бүгү хей-нинитинин кичизгейлиг сөгүш салганы-биле база күженишкениң амылы-биле чедишкениң шийтирлеттинер дээрзин утпас херек.

Найыралчы алжир улуска

СЭКП Төп Комитетинин Чиягыне секретары Л. И. Брежнев, ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели-нин Даргазы А. Н. Косыгин олар Алжир Улус Демократтыг Респуб-ликасынын Революсчу Чөвүлелиниң Даргазы Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Утары Бүмбеге телеграм-ма чорутпаш, национал байырлаа — Алжир Улус Демократтыг Респуб-ликасынын хамаарышпас чорунуң дөрт чыл оюну байырлаа-биле хол-баштыр пизг байырын чедирген.

Революцияның чаалап алыш-кынырын быжыгалаарыңа, политик-ка болгаш экономика талазы-биле хамаарышпас чорутку быжыгала-рыңа, чаа амыдыралды тургузары-ның хөрөңге Алжириниң акы-дузма-улау улам ыңайгы чедишкениңерди-г болурун совет кижилер шынчы-сеткил-биле күөп турар деп, теле-граммда чугулап турар.

Совет-алжир найырал ийи чурт-тун улустарының эрге-ажыктарыңа, бүтү-нүти тайбындың чаагай чо-руунга, удустарыңа айыыл чок чо-руунуң болгаш социал-депширле-зиниң хөрөңге таарыштыр моюн сок-гаар-даа быжыгар деп быжыг бугу-рел ол телеграммда илдегилеттин-ген.

(СЭТА).

Танды районда «Элегес» сов-хозтун Каэк сүг-бараан фер-мазынын саанчызы Елена Пес-трева республиканың малчын-наар Наадымынга күш-ажыт-чы белектерлиг ужуражып, саанчылар аразында калбар-ган, социалисттиг чарыштын тийлекчизи болуп турар.

Чурукта: Е. Пестрева.

Фото С. Феоктистовтуу.

Варшава керээзинин киржикчилери күрүнелернин Политиктиг консультативтиг комитетинин чөвүлел хуралы

БУХАРЕСТ (СЭТА). Варшава керээзинин киржикчилери күрүнелернин Политиктиг консультативтиг комитетинин чөвү-лел хуралы республиканың Бухарестиде ордузунда июль дөрт-те дүш соонда ажыттынган.

Чөвүлел хуралда кирип турарлар болза: Болгарияның Улус Республикасындан — Болгарияның Коммунисттиг партиязынын ТК-зынын Бирги секретары, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Т. Живков. Болгарияның Компартиязынын ТК-зынын Политбюрозуңуң кижигуну, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчы-зы С. Тодоров, Улусчу камгалалдын министри, армия генера-лы Д. Джуров, Даштыкы херектер министри И. Башев, Даш-тыкы херектер министриниң оралакчызы И. Попов, Болгария-ның Улус армиязынын кол штавынын начальниги генерал-полковник А. Семерджиев, Болгарияның Улус Респуб-ликасынын Румынияның Социалисттиг Республикасында элчини Г. Богданов;

Венгр Улус Республикасындан — Венгрияның Социалисттиг амылчын партиязынын ТК-зы-нын Бирги секретары Я. Кадар, Революсчу Ажылчын-Тараачын чазактын Даргазы Д. Каллан, Революсчу Ажылчын-Тараачын чазактын Даргазынын бирги оралакчызы А. Апро, Даштыкы херектер министри Я. Петер, Камгалал министри, генерал-полковник Л. Цинеге, Венгрияның Социалисттиг амылчын партиязынын ТК-зынын килдиз эргелекчизи И. Пар-ди;

Герман Демократтыг Республикадан — Германияның Социалисттиг чаңгыс аай партиязынын ТК-зы-нын Бирги секретары, Күрүне чөвүлелиниң Даргазы В. Уль-брихт, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. Штоф, Герма-нияның Социалисттиг чаңгыс аай партиязынын ТК-зынын По-литбюрозуңуң кижигуну, секретары Э. Хонеккер, Германия-нын Социалисттиг чаңгыс аай партиязынын ТК-зынын Полит-бюрозуңуң кижигунунге кандидат, ТК-нын секретары Г. Ак-сен, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазынын оралакчызы Г. Вейс, Даштыкы херектер министри О. Винцер, Национал кам-галалдын министри, армия генералы Г. Гофман;

Польша Улус Республикасындан — Польшаның Каттышкан амылчын партиязынын ТК-зынын Бирги секретары В. Гомулка, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Ю. Цирякевич, Польшаның Каттышкан амылчын пар-тиязынын ТК-зынын Политбюрозуңуң кижигуну, секретары З. Кшишко, Даштыкы херектер министри А. Рапакский, Нацио-нал камгалал министри, Польшаның Маршалы М. Спыхаль-ский, Даштыкы херектер министриниң оралакчызы М. На-шковский, Национал камгалал министриниң оралакчызы, бронь генералы В. Ярузельский;

Румынияның Социалисттиг Республикасындан — Румынияның Коммунисттиг партиязынын ТК-зынын Чинги-не секретары Н. Чаушеску, Министрлер Чөвүлелиниң Дар-газы И. Г. Маурер, Румынияның Компартиязынын ТК-зынын Доктаамал Президиумунуң кижигуну, секретары П. Никулес-ку-Мизил, Румынияның Компартиязынын ТК-зынын секрета-ры М. Дала, Чепсектиг Күштеринин министри, армия генералы Л. Сэлэжан, Даштыкы херектер министри К. Мэнеску; Совет Социалисттиг Республикаларың Эвилелинден — Совет Эвилелиниң Коммунисттиг партиязынын Төп Коми-тетинин Чингине секретары Л. И. Брежнев, Министрлер Чө-вүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, Даштыкы херектер мини-стри А. А. Громыко, Камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновский, СЭКП Төп Комитетинин кил-диз эргелекчизинин бирги оралакчызы К. В. Русаков, ССРЭ-нин Румынияда элчини А. В. Басов;

Чехословакияның Социалисттиг Республикасындан — Чехословакияның Коммунисттиг партиязынын ТК-зынын Бирги секретары, Президент А. Новотный, Чазак Даргазы И. Ленарт, Чазак Даргазынын оралакчызы О. Шимунек, Даш-тыкы херектер министри В. Давид, Национал камгалал ми-нистри, армия генералы Б. Ломский.

Варшава керээзинин киржикчилери күрүнелернин Кат-тышкан Чепсектиг Күштеринин Кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко база чөвүлел хуралда кирип турар.

Румынияның Коммунисттиг партиязынын Төп Комитетинин Чингине секретары Н. Чаушеску чөвүлел хуралды ажыткаш. Бухарестиде келген төлөөлөргө чүрөктин ханызындан байыр чедирген.

Баштайгы хурал Болгарияның Улус Республикасынын тө-лөөлериң баштыны Т. Живковтун даргалаашкыны-биле эрткен.

БУХАРЕСТ. Румынияның Коммунисттиг партиязынын Төп Комитетиде болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели Вар-шава керээзинин киржикчилери күрүнелернин Политиктиг консультативтиг комитетинин чөвүлел хуралында барган тө-лөөлериң алдары дээр эргенги шайлаага тургустан деп, Ал-жерпресс агентилде дынаткан.

Румынияның Компартиязынын Төп Комитетинин болгаш республиканың чазанын мурундан партиянын Төп Коми-тетинин Чингине секретары Н. Чаушеску чөвүлел хуралдын киржикчилеринге изиг байыр чедирген.

Шайлаага найыралчы болгаш чүрөктин ханызындан бай-далга эрткен.

Беш чыл планы нүүселдеде

Онаалдалар нүүсеттинген

1966 чылдың бирги чартында республиканың районнары мал ажы-лыкын сүт, эт, дүк продуктуларын күрүнелер садарының планнарың көрүстөгениң июль 1-ниң медээзи-биле көргүзгөргө мындагы (хуу-биле).

РАЙОННАР	СҮТ	ЭТ	ДҮК
Бий-Хем	142,5	129,6	133,9
Танды	138,5	151,6	134,5
Улуг-Хем	135,3	114,4	152,3
Барыын-Хемчик	128,9	124,4	140,5
Каа-Хем	119,0	108,1	128,8
Чөөн-Хемчик	118,2	112,8	148,2
Тес-Хем	102,6	102,1	107,4
Өвүр	102,5	102,8	118,1
Бай-Тайга	101,5	100,1	107,3
Эрзин	64,0	111,9	145,9
Тоюу	62,0	103,9	137,5
Кызыл хоорай Соведи	120,5	146,1	—
Республиканың илтилат-биле	126,3	119,2	133,9

РЕСПУБЛИКАНЫҢ КОЛХОЗТАРЫ СҮТ САДАРЫНЫҢ ЧАРТЫК ЧЫЛ ПЛАНЫҢ 120,5, ЭТТИ — 107,4, ДҮКТҮ — 128,2 ХУУ, СОВХОЗТАР — СҮТТҮ — 132,3, ДҮКТҮ — 142,1, ЭТТИ — 123,1 ХУУ КҮҮСЕТКЕН.

Кыргызда үргүлчүлөвишаан

Чөөн-Хемчик районунун «Тыва» совхозунун амылчынлары кыргыз-лаа организаствыг чорудуп, эки көргүзгөргө челип ап турар. Хон-дерей сөкбериң амыл-агылары бо чылдың күрүнелге 18 тонна дүк садып планын, садырда 13 тонна, бир коюнда-ла 560 баш хой бар. Кыргызда 13 электри агрегат, 42 хол дачызы быжыглаттыган бол-гаш 57 киле амылдап турар. Кыр-гылда орайтап, июньнун сөөгү үе-авыга эгелээ болза-даа, организа-ствыг чоруттунуп келген. Садыр-да илтилат-биле 12 тонна 483 кг дүк алдымга болгаш кыргызда үргү-лчүлөвишаан.

Бедик көргүзгөргө челип ап турар надарчылар хой Чажээ, На-ра-Сал Сорудла 574 хойдан 1527 кг азы бир хойдан-на 2,6 кг дүктү кыр-гып алган. Хураган кадарчың Кара-Сал Доржу бир хурагандан 800 грамм дүк азыр хулазга алгаш, надырдагы тугалында бир хура-гандан 1,5 кг дүктү алган. Кыр-гылда амылдап турар амылчы-нарыңа социалисттиг чарыштын ху-нуку одурууда чоруп турарлар дыка хей. Чижээ, С. Хоогбай, С. Сеидэ М. Долаа, О. Юн, П. На-чыр-оол, С. Сеиди болгаш өсе-лер-даа үдү-норманы хун бүрү 110—130 хуу чедир күөдүлгө, 62—71 кг дүктү кыргыз турарлар.

Надарчыларын талазында чет-пестерин демдеглээр черек. Чамдык надарчылар кыргызда пушту-лу-га хойн орай, эргелелиң 10—11 шакта экээр, а чамдыктары хойн сүт көжүргөш, дүгүн өттүрүп ал-гаш келер таварылгалар бар. Мын-дыг байдалдар амылды савдап турар.

С. БАДЫ.

Июль 1-нин медээзи-биле

Республиканың районнарында хой кыргыздамын болгаш мал чек-неринин белеткелдин чоруп туу-рын июль 1-ниң медээзи баутар хуу-биле көргүзгөргө:

Районнар	кыргызда	сүтүн	көзүл-дөң
Каа-Хем	119,7	0,5	—
Тоюу	104,0	—	—
Чөөн-Хемчик	87,1	—	—
Барыын-Хемчик	81,0	—	—
Эрзин	77,4	0,2	—
Тес-Хем	75,5	0,5	—
Бий-Хем	73,7	—	—
Улуг-Хем	64,7	—	—
Өвүр	61,1	—	—
Танды	57,8	0,5	—
Бай-Тайга	48,2	—	—
Республика пп-тлан-биле	69,8	0,2	—

Совет чазактың медеглели

Камбожаның кызыгдарларында болушкуннар сөөдү үеде улам күвүрээнинин болуп бар чыдар. АЕШ-ка орналаштырган сайгону эрге-чатырлар болгаш Таяланың чатырыңа бөдүктери чогуу тайбының болгаш нейтралитеттин политиканың чайгыш чок чорудуп турар ол чуртка удуз уланган өңүк-чөлөгелди үзгелдигерин күштелирип турар. Америк-сайгон болгаш таял-дэл чепсектиг күштер Камбожаның кызыгдарларын үргүлчү уруп, оон девискээринче шүртүп кирип турар. Камбожага удуз шериг-политиктиг ышкышкынын АНШ күштелирип турар. Камбожаның дээр болбас ужуруг кызыгдарларынче өңүк-чөлөгелерин илдепкейжи турар чо-руу АНШ-тын Инди-кылатка агрессия үзгелди-лерин калбартыр дээр улаанышкыны-биле дөрт харылаагы болуп турары чигизинишкени бол-дурбайн турар.

Нейтралдыг Камбожага удуз АНШ-тын бол-гаш оон аштенчилеринин үзгелдигер, ол чурт-тун девискээр талазы-биле бүдүн турар чорунда оларын кичизгейниң Камбожа талазы-биле 1954 чылдын Женев дугурулгаларын амы-биле дора көргөни болуп турар. чүте дээрже, ол дугурулгаларын киржикчилери тунел Декла-рацияны 12 дугар түдүктө дүштүр ол чур-

тун бот-эргезин, хамаарышпас чорун болгаш де-вискээр талазы-биле чаңгыс аян болгаш бүдүн болуп чорун сагырың база он иштин херек-теринге кандыг-даа холгаарлаашкындан далагал-дарын хулазген болгай. Бо үзгелдигер дээрже 1957 чылдын ноябрь 6-да Камбожаның чараан нейтралитетин дерзин дээр-биле үрзүн болуп ту-рар-дыр.

Бүдүнүн чуртунга хамаарышпас чорун, нейтралитетин болгаш девискээр талазы-биле бүдүн турар чорун шийтирлиг камгалал турар Кам-божаның чонунун болгаш чазанын шыдажыш-кынын база эрес-маадырыг чорун Совет Эви-лелинде болур-чогуру-биле билип турар. Тай-бынга ынакшылдыг Камбожаның Мурун-чачын Азияда ойнап үргүлчүлөп турар эки ролдон, ол районга тайбының камгаларыңе болгаш бы-жыгалаарыңе уланган оон күженишкениниң Совет Эвилелиниң чазаа болгаш улауу бедил-биле үнелер турар.

Тайбынын болгаш улустар аразында казы ажылажылганың деннин политиканың элери-шкан, Совет Эвилели улустарың иштин херек-теринге кандыг-даа ырашты холгаарлаашкындан удуз, удуз болгаш биче бүтү чуртарганын хама-арышпас чорун болгаш бот-эргезин хундулээр

ЧУРУКТА: бо хунгу Кызыл.

Фото И. Целищевтин.

Туулашкан
РОССИЯ
БИБЛИОТЕКА
ИВ. А. С. ПУШКИНА

КУШ-АЖЫЛ, МОРАЛЬ, КУЛЬТУРА

Чоокта чаа Тожунун херэежн-
неринин район хуралы болуп эр-
кен. Анда «Культура болгаш
ажыл-агый тургузуушкунуна ра-
йонун ажил-ишчи херэежн-
неринин ролюнун дугайында» айты-
рыгын чууаалашкан. Партиинин
XXIII съездинин шийитирлерин
районун херэежннери бутт совет
улу-биле бир дөмөй деткип,
ону амдыралга боттандыра
лаш чамык аждарын чорут-
кан. Районун бутт чорутуу ба-
рык-ла 60 хуузу херэежннер
болгаш ажил-агыйн аны-буу
адырларын улут күш болу бер-
генер. Оларын иштинде күш-
ажылга, анык салгалдарын
кыжылдыгын, хай-ниити болгаш
онаашкан өскө-ла аждарга
боттарынын мураккы, ак сеп-
килдиг чорутуу көргүзүп келген
херэежннерин саны кой. Тожу-
нун ишчилери Дарган Диленич
биле Баран Ханым чакаттын ор-
дени болгаш медалы-биле ша-
натканнар.

Тыва АССР-нин алдарлыг шай-
чылары Дамчат Севидбаа, Мол-
сурун Сангатаа олар боттарында
быгылган каларган мадлары-

нын баш санын чыл бутт чиди-
рер чокча ажаал, хай малды ку-
рунуге өстүрүп бергенер. Ам-
дырал-хандырылга комбинатынын
лаарында цегинин мураккыла-
ры Донгак Дарый, Светлана Ке-
лен болгаш пектин кол мастери
Адыг Сергеевич олар бутурулге
планын үргүзүп ажыр кууселип
келгенер. Пек чартык чылдын
планын 115 хуу куусеткен. Баш-
кылар: Тоора-Хем школазын
Г. Селина, А. Локувай, Ырбадан
М. Арбан, А. Калинин, амчилер
В. Владимиров, Р. Чымырал,
К. Хураак-ол, С. Аракчаа, Е. Но-
никова, М. Серен, саң-хөө ажил-
дачылары А. Скобеева, А. Ки-
лина, салыг шугумундан Н. Ско-
беева, М. Ваткина, М. Жанкина,
Н. Ачмыт, Т. Долгар, А. Сарыг-
оол, амыччылар А. Селгеева,
Прохорова болгаш өскө-ла ра-
йонун шолбанын болу берген-
нер.

Районда 7 херэежннер чөвү-
лелери ачылган, анда 55 актив-
чилерин хаара туткан. Оларын
чаньында 28 анык-буру секциялар
бар. Чер-черде партия, совет ор-
ганнарын дорт удурулгалары

биле чамык херэежннер чөвү-
лелери чогуур негелдезини че-
дир чогаалдыкчы өзү-биле ажил-
дап, бутт херэежннерин, чурт-
тактын чогуур согуургалын чаа-
лап алганнар. Илангыя «Совет
Тыва» колхозта херэежннер че-
диртүгү уенин иштинде план өзү-
гүзүп ачылган, хурал-суглаанын
өй-шаанын чорутуп, анда херэе-
жннерин хууза өөредилгезин,
ажыл-агыйга болгаш колхоз бу-
дурлузун кыжылдыгын, уруг-
дарын канчаар кыжылдыгын ту-
ра, чуртап олурар оран-баш-
чыларын арыг-силени, сугу
чаагайжылдыгынын дугайын
чууаалажып турган. Ол мынкан
колхоз суурунда 8 агитбашчылар
ны тургускан. Анда лекция, бес-
едаларын, хуралдарын чорутуп,
клубка солун ишчилерин үргү-
лүп эрттирер планнап алган

«Арыг-шевер — кыдыкшылын
үндөзүн», «Күш-ажыл кыжын
каастаар», «Хай-ниити аразына
кыж болуп канчаар ап чоруту-
рул?», «Үргүлүп анык, чараш
болуп чорутуу чамык чүдөл»
деп темаларын аас сеткүүлери

организастап, анык нелер ке-
лелери чорутуп негелдезини че-
дир чогаалдыкчы өзү-биле ажил-
дап, бутт херэежннерин, чурт-
тактын чогуур согуургалын чаа-
лап алганнар. Илангыя «Совет
Тыва» колхозта херэежннер че-
диртүгү уенин иштинде план өзү-
гүзүп ачылган, хурал-суглаанын
өй-шаанын чорутуп, анда херэе-
жннерин хууза өөредилгезин,
ажыл-агыйга болгаш колхоз бу-
дурлузун кыжылдыгын, уруг-
дарын канчаар кыжылдыгын ту-
ра, чуртап олурар оран-баш-
чыларын арыг-силени, сугу
чаагайжылдыгынын дугайын
чууаалажып турган. Ол мынкан
колхоз суурунда 8 агитбашчылар
ны тургускан. Анда лекция, бес-
едаларын, хуралдарын чорутуп,
клубка солун ишчилерин үргү-
лүп эрттирер планнап алган

организастап, улут улуска бүтөт
тургузуп, анык-буру анык-чөм
аймак саткан. Клубтуң чараш, бе-
дик утка-шынарлыг каасталгын
келгенерин кичээлгенин хаара
туткан. Ам даразында
Тоора-Хем суурга «Өг-бүлө бөд-
жөд» деп темага диспут кел-
жени эрттирер планнап алган
релектенип агай берген.

Ажыктык дымтанылга болгаш
культура университетинин анык-
буру темаларын келжээлеринге
баары Тоора-Хем суурун чурт-
тактыларынга болгаш аныкта-
рыгын чаңыл болу берген.
Колхозтарда партия комитете-
рин болгаш келжээ Советтер анда
херэежннер чөвүлелеринин
ажылына анык дуулажып, ботта-
рынын хуралдарына болгаш
куускомнарга оларын өтөттө-
нүп ап, практиктик дуузын көр-
гүзүп, арга-сумени калып турар
илеткели болгаш санал берген
негелдезин. Оон-биле черге-
лештир Хам-Сыра участогунда,
Сыстыг-Хемде көзө Советтер хе-
рэежннерин коммунист өзү-
биле кыжылдыгына партия, со-
веттик чууга согууларын ба-
гай кууселип, анда херэежннер

чөвүлелеринин ажылына прак-
тиктик дуузын көрүспей кел-
генин айтпас аргажок.

Чер-черде партия организа-
цияларын, көзө Советтеринин,
херэежннер чөвүлелеринин чо-
гуур негелдеге чедир амылава-
зын херэежннер колхоз буду-
рулгезинде ам-лаа долгуз-биле
хаара туттунмаан. чамык чер-
лерде малчыларын болгаш бу-
дурлузун ажилчын кыжылдыгын
амырал хандырылгын багай
болуп, амыралдын чууга ке-
регелдери чедишпейн турарын
чууаалары артык өвөс. Автола-
ка график өзүуар көзөжө үн-
мей, барыларын, анык-чөм
ассортиментини адытпейн, оң-
биле доктаам хандырылбайн ту-
рар. Оон уламын хандырыл-
баран салып алыр-биле колхоз
аы район төвүнче баар чорутка
үргүлүп таваржырлар. Колхозтар
бригадалар төптөрү клуб-
тар болгаш уруглар албан черле-
ринин чаны болуп-чогутуу-биле
чаагайжыттырмаан.

Херэежн чогуур ортузунга
кыжылдыгына ажилчын чепте
тургустанын хай-ниитинин
ажыл, амыралындан ойталаар,
ажылдар хөну чок, совет хама-
атын ат-алдарын ышкынып, ая-
га-дарыже ханып, уруг-дарын

багай кыжылдып, өөредип, совет
өг-бүленин көрүм-чүрүмүн үрөп,
ашак-калай улус аразынче кирип
чорутуу, мораль талазы-биле төлөп
чок ийн-чангыс херэежннер ам-
лаа бар. Оларын кыжыгын Сал-
дам суурга салгылап турган Мель-
никова, Тоора-Хем суурда Ланчи-
кова, Блинова, Надежда Оюн,
Билэежн, «Совет Тыва» колхоз-
та Чашпак, Нина Ойнай болгаш
оон-лаа өскө-ла тамааржыр.

Бистин соргалык чүл дээрте,
бутт херэежн чогуур коммунист
күш-ажыл дээр социалист чы-
рышка хаара туруп, оларын белик
моральдык, чаагай мөзү-шынар-
лыг хамаатылар, Төзөн чуртунун
келер үеи дээр чүтүп чорутуу
кыжыл кыдыр кыжылдыгы болу-
р. Ол мынкан ам-лаа үеи шийт-
пиреттинин дувурунун байддалар
бистин мурунууза
тургустанган. Ол болза район ку-
рунуге дуулаар чартык чылдын
планын ондалгаларын ыракта
чедир куусетпейн турары болу-
р. Иччакта ону боттарыны-биле
де ажил-ишчи херэежннерин
күшүн мобилизастаары болу-
р. Ол чорук районун экономикаын
болгаш культураны келдерине
бистин улут салымшынымыс деп
чүвени медеп билдир журутуп
бис.

С. МАШАПАДАЙ.

УНУУШКУННУГ СЕССИЯ

Советтин ажилын чаа белик ден-
велге деп лоуунун ала-биле Танды
районун сексия унуушкуннуг се-
ссия Хову-Асынын ажилчын суур-
га болган. Анда суур Советинин дар-
газы эш С. Яковлевич өтөт илет-
келни дымал, чууаалашкан.

Сөөлү ийн чылдык иштинде суур
Советинин организастаа ажил-
дарында алыс кесек чүдүлөр кыл-
дыган. Советтин даргазы болгаш
куускомун келжигунер, депута-
тарга даянган, сандалар байддалан
уштунар аргалык болган. Кара-Хаа
баарында улутпуртук шалы «Тыва
кобальт» комбинатын тууу кал-
барган, хай муң амыччыларын
булутурук күш-ажылы башчылары,
чогуун амыччал хандырылганын
айтыры, суурун девискээринде хай
салыг тууд-монтаж организаста-
ларынын ажилын Советтин кичээл-
гейинде алгаш, оң ат-алдары чо-
гун караанга көзүлүп көлдүргөн.

Согуучуларын берген чагыла-
рын кууседир алыс кемчелерин ас-
лаан. Чаа чунар-башын, уруглар ас-
лаан, столовая, куускомун башчы,
экиналге хоорайчыгай, аптека, ийн

дуулар харылаа конторазы болгаш
хай салыг чурталга башчыларын
ажылдаа кырген.

Эрги Хову-Асы суурда электри
дамчыдылга шугумун чаартып, суг
дамчыдылганын тууу чорутуу.

Суур Советинин ажилында чууга
терин «Тыва кобальт» комбинатын
тууу ээлеп турар. Руза эргелели
(директор эш Рымков) чагыкчы-биле,
тууд эргелели (начальник эш Чер-
кас) тууду-биле аразында дем-
киг, таарымчалыг аждарында суур
Совети чууга рольду ойнаан.

Тыванын өнүгү металлургиянын
баштайгы комбинаты комбинат-
тыг тууу 1956 чылдан ага-лаа-де-
ла улутпуртук капитал тууу оожум
чоруп келген. Амгы үеге чедир няны
шөлу 14 муң дөрбелчин метр чурт-
тага башчыларын туткан. Эш муң
киловатт күчүгү ТЭЦ ачылган
кырген. 1966 чылда 850 квадрат
метр чуртталга шөлүн дуулаар пла-
ны бүрүн куусеткен. Амгы үеге бутт
ажылчыларын, техниканы болгаш
организастаа ажилдарын ком-
бинаттыг туудунче утландырган.

СЭКП-нин XXIII съездинин дирек-
тиваларында «Тыва кобальт» ком-
бинатын тускылап киргенин хову-
аксыжыларын күш-ажылче сорук
кырген.

Комбинаттын баштайгы ээлчээн
1967 чылда шөлүдө өдөлгө кирип,
1968 чылда баштайгы продукцияны
бээринин аргалары бар. Унелгит ме-
талл кобальт тывымыс бутт чурт-
тук хергелерин 25 хууун дуглап
шылдар. Экиналгит иштинде өй-
чик өрткит кобальтын бээр бол-
гаш капитал салымшыкыга үнгөн
дөргөйи баштайгы 2—3 чылда күрө-
нөге эгидип кириптер. Бу будурул-
ге республиканын экономунт хө-
жүмдөзүнө улут рольду болуу-биле
чегерлештир национал тыва кад-
дарын — металлургияны, химиктер-
ни, белик мергелдиг амыччыларын
белеткөөрүн дарганы болуу.

Чедишкунер-биле капсыраштыр
чептеринин илеткели болгаш санал
берген эштер илереткен. Суур Со-
ветинин депутаттарынын чамык со-
гуучуларын чагыларын боттады-
р талазы-биле чүгү-лаа кылбаан.

Чаагайжылдыга айтырым ам-лаа
алдыман. Ногаанынча талазы-
биле ажил эрги суурда суг чогу-
биле, чаа суурда канализация ажил-
дарында доозубааны-биле ара со-
каан. Тууду-лаар-биле шеверлек-
терин аразында, монтажиртер-биле
тууду-лаарын ажил чаа калжыр,
чылар чорутуу ам-лаа бар. Хову-Ас-
сында хай салыг үгүмек тууд мон-
таж организастаарын, албан чер-
лерин суур Совети амга чедир холга
албаан, дөштүг салдар чедирбөзүн
дыка хондугу. Чептеринин уузу-
кур талазы-биле практиктик дем-
челерин сессия алган.

Унуушкуннуг сессия болза, тус че-
де Советтер ажилчын дуржулгазын
шигээлди алырны база үстүк че-
рлерден боттук дууа бээрине улут
рольду. Сессияга Кур-чер кааза Со-
веттин даргазы эш Танзын-оол бол-
гаш Бай-Хазытын, Элегестин төлө-
лери ачылдык арга-дуржулгазын со-
лушкан. Унуушкуннуг сессия ажык-
ты чүдүлери бергенни депутаттар
демдеглээ.

Хову-Асы.

О. НОРОДА.

Кыдатта „улуг культура революциязының“ дугайында

(Кыдат парлаганың бижип
турарында)

«Дарга Маонун болгаш партия
ТК-ниң шугу турары төө-
гүтө кажаа-лаа болган пролетария
массалыг улут культура револю-
циянын дугайында хай мате-
риалдарын сөөлүгү чөдө илетке-
лалга параш турар. Ол политиктиг
намааныга хамаарыштыр хай-хөй
партия болгаш күрүс амыччылар-
ларынга, ортемнин болгаш культу-
раны амыччыларынга улут
чүдүлери параш, ол амыччылар
«антипартийчи, антисоциалист-
идеттер, ревизионистерин чал-
дары деп ала турар. Олар «Про-
летариат диктатуразына болгаш
социалист тургузулга, коммунист-
тик партиянын дуржулгазына бол-
гаш дарга Мао Цзэ-дунга шыгын
халдашкын кылган» деп бадит-
наат, оларын ажил-чорудууларын
сонсалып шыла-шаварын солунар
кыйгыртыр турар. Парлаагың бижип
турар чүдүлери-биле намыс
чамдык партия болгаш пропаган-
дистич органдары өзе организаста-
рын, партиянын, күрүснин болгаш
комсомолдун удурун кадрларын,
солунарын болгаш жуурааларын
редакция коллегияларын ала-
лап, дөдө өөредилге черлеринде
улуручуларын болгаш професор-
башкы составын талап турар.

ККП-нин Пекин хооромуна эне-
чидиг шүтүмүдө турар. «Пекин-
ниң хөй салыг партия болгаш кү-
рүс албан черлери үр үенин дур-
гузунда Мао Цзэ-дунун шугумун
эвөс, а ревизионист шугумун чо-
рулду келген» деп «Жыныс жи-
бао» солун июнь 4-те бижээ.
«Жыныс жибао» сөзү-биле
алгыра, Пекин хоорому «пролета-
риат диктатуразын эвөс, а бур-
жуа диктатураын пролетариатты
тергилдээрин чөсөз боол тур-
ган». ККП-нин Пекин хооромунун
секретары Дэн То, хооромун чыг-
гыс фронт килдизиниң эргелчигин
Ляо Мо-пин болгаш Пекинин
даргазынын ораалчымыс, Улус тө-
лөкчелеринин бүтүмүдө хура-
лыны депутатты У Хань хооромун
нуң ораалга органдарын — «Жы-
ныс жибао», «Байдин ваньбао» солун-
дарын боттарынын хонуга алгаш,
1959 чылдан эгелеш, «хоравыг со-
гуннарын» адис удурун келген
— деп, парлага бижип турар.

«Улут культура революция» дээр
кампаания ам улут рольду ойнап
турар «Социализм боол өнөт
солунуну бижээ» болза, ол ки-
жилер билгелери, чогаалдарын бол-
гаш тоолдарын негелдери деп
шырымалаттын алгаш, бистин
партияныкы «халымал турар»
деп, анда «изверженниш» деп, ол
хооун чүве чууаала турар деп
хө-мөгөн-биле медеглөп, турган-
нар. Оларны чогаалдарында «бис-

тин улут шураакчымыс хоо-
рун мактанымшын дээр чегер-
иле хоралыг хө-мөгө» уткалар бар
деп, солун медеглөп турар.
Ден То болгаш өскө-лаа улус-
ту коммуналдарын, чингине шугуму
болгаш улут шураакчынын «макта-
нышкы», «хооуну чууга-доман»,
«боттук чүвени боттамас хооуну
чүве-биле солунан деп адыш»,
оларын шүтүмүдө, а ол мынкан
«дарга Мао Цзэ-дуну хоптап тур-
ганнар» деп, парлага база айтып
турар.

ККП-ниң Пекин хооромуна бол-
гаш Пекин университетинин пар-
тикомун өзе организастаан соола
(ол дугайын «Правда» медеглөп)
Амкытарын коммунист ээле-
линин Пекин хооромуна база чо-
окта чаа өзе организастаан. Кыдат
амкытарын «Жыныс диниян»
деп солунунун сөзү-биле алгы-
ра, ол хоором «ревизионист шугу-
муну бутт талазы-биле чорудуу
турган» болгаш партиянын ТК-ниң
база дарга Маонун диниян тур-
ган. Пекинин «Жыныс» деп
журналын удурун тур соокаар
дугайында шийтпир база хулаа ал-
дыган. Ол журналын редколле-
гиязын, а ол мынкан Пекинин
«Байдин жибао» болгаш «Байдин
ваньбао» солундарын редколле-
гияларын чаарткан. «Ажылы чур-
умчуду таарыштырары-биле»
мынкан кемчелер адылган деп,
«Байдин жибао» солун июнь 6-да
бижээ.

Кыдаттын анык-буру райондары-
нын, оон иштинде Шаньдун, Гуй-
жоу, Гуаньдун, Юньнань, Цзянсу,
Шаньси, Хэйлунцзя болгаш өскө-
ла мокуларын партия болгаш кү-
рүс органдарын чамдык ажил-
дачыларын «ревизионист» ажил-
чорудула дөшт буруудады турар
дугайын Кыдатта чарлаттыган ме-
деглөр чууаала турар. Культураны
деп, литератураны болгаш уран
чүдүлүн анык-буру амыччыларын-
га, чингиз, чогаалчы Шао Цюань-
линь, драматург Тянь Хань, уран
чүзү амыччыларын Хэ Лу-тань,
Чжоу Сянь-фан, Ся Янь, ортемде-
лер Ян Сянь-чжэнь, Цянь Бо-чань
оларын болгаш оон-лаа өскө хөй
кижилерин чынар буруудады тур-
ар.

ККП-ниң моку комитеттеринин
чамдык парлаа органдарын, чин-
гиз, «Юньнань жибао», «Цинхай жи-
бао», «Гуйжоу жибао» солунунын
пропагандага «антипартийчи» деп
болгаш дөшт.

«Мао Цзэ-дунун
идеяларына удуру чүдүлөр пар-
лаа дөшт база буруудады турар.

Кыдат парлаганың айтып тура-
рында алгыра, ККП-ниң моку ко-
митетинин пропаганда килдизиниң
эргелчигин база турган, «Гуйжоу
жибао» солунунун кол редактору
чүдү шураакчыны буурап дүшкөп,
индиге шугу алдагылдыг деп ме-
деглөп, а улусу коммуналдарын
тургусканын «ирмасынчиг урун»
деп алаан. «Юньнань жибао» бол-
гаш «Цинхай жибао» солуннарже,
анда барып «улут культура револю-
цияны» болгаш «хоорум-турму
таарыштырары-биле» «ажыктык болу-
ту» чоруткан.

«Жыныс жибао» солунунун не-
гелде турарында алгыра, «индиге
де улут чидиг демиселди» бутт-
ле кыжыр-биле оларын «канды-лаа
ат-алдарын», канды-лаа улут эр-
ке-дуржаалды эдилеп турарын, кан-
ды-лаа туктун ала-биле чорутуу
турарын бөрмүдөөлөй чорудар.

«Ревизионист» удуру согуш-
куну философия, экономика бол-
гаш төөгү эрттеринин, литерату-
ранын, уран чүдүлүн, чырымын-
кымын, журналистканын тала-
зыга, культураны бутт тала-
рыга чоруларын «Хунди» журнал
негеп турар.

Пролетария улут культура револю-
циянын улам-ла калбартып де-
гелдери парлаа кыйгыртып турар.
«Дагунбао» солунун июль 13-
те бижээ: «Дайчымы ар сорулга-
дан ам-лаа мурувусту. Бис күн-
нишкенин ам-лаа улам дымдымын,
каала-да, ортемнин, өөредилгенин,
парлаагың культураны болгаш
уран чүдүлүн, ном удурун тер-
лерин бутт адырларынга, партияга,
чааа органдарыга, армияга дай-
чылыгын иштинге өстөп сүрүп, согар
ужурутуп бис: улут-лаа, бичи-лаа,
кырында эштип турар-лаа дайчы-
мын, ам-лаа чамыгынын турар
даштыларын чырыкче көндүрүп
ушта тыртар ужурутуп бис». Кыдат-
та туржун ам-лаа оскунууш бур-

жузунже демиселди чидиг күнүп
улаштырбайн турар фактыже дай-
чык коммунист парлаа кичээл-
гейин улаштыртып турар. Чүлө
партияны кадрлар болгаш интел-
лигенция «агит дайчымын», «бур-
жуазиянык партияже» сичигин
шугулаа төлөкчелер», хари-
да «буржуа монархистер» дитирп
турар.

Кыдаттын топ-лаа, чер-чер-лаа
парлаагың ам КНР-да чорутуп ту-
рар политиктиг кампаания «Мао
Цзэ-дунун өөредилин камгалар»
эргекчиге чууга чорук деп тайыл-
мыш, инчанам болза «тура хал-
мыктын үнү болуу ийик» деп
медеглөп турар. «Мао Цзэ-дунун
идеяларынын камгалачыларын бол-
гаш удуруланычыларын арга-
лаа» демисел чорутуу турар деп,
«Мао Цзэ-дунун идеяларына удуру
кыжын бистин өлүмүг дайчымыс
о» деп, чамдын солунар, чингиз,
«Дагунбао» солун бижип турар.

Салыда университеттин ректору
болгаш парком секретары Лян
Жань дүжүгүн дугайын «Шаньси
жибао» солун дымчатышкан. Мао
Цзэ-дунун чогаалдарын хон-мөгө
массаларын өөредилгенин хө-мөгө
кылып турар дөшт, ону буруудады
турар. «Бир эвөс кичи дайчымын
кыжын үнү шыдаас болза, а өскө
кижи алаа дарганын шиги-
линич болуу бөрү-лаа, ол дөмөй-
ле удуруш шыдаас» деп, Лян Кан
медеглөп, «Дарга Маонун өөредилин
өөредилге дөд-дөдөө-лаа түдөш-
көн» дээр дугайында эш Лян Бя-
онун (ККП ТК-ниң дарганын)
оралачымыс, КНР-нуң камгалат ми-
нистри — Рен), бодалыга ол чам-
гы халдашкын эвөс чүве бе? —
деп, солун бижип турар.

«Мао Цзэ-дунун идеяларын бүтү-
дени командалар ужурутуп бол-
гаш ол дөдгө чуртта ам чорудуу
турар шимчээшкенин «яң чууга
дуржулаады» деп, медеглөп пар-
лаага айтып турар.

Кыдатта «улут культура револю-
ция» деп алаан политиктиг кам-
паания тодаралып, кыдат парла-
гың медеглөп турар фактыларын
мындадыр. Айтылган кампа-
нияны кыдат парлаага антисовет-
тик халдашкынга калбаа-биле
ажыгаш турар дөдөрүн айтпай
барып болза.

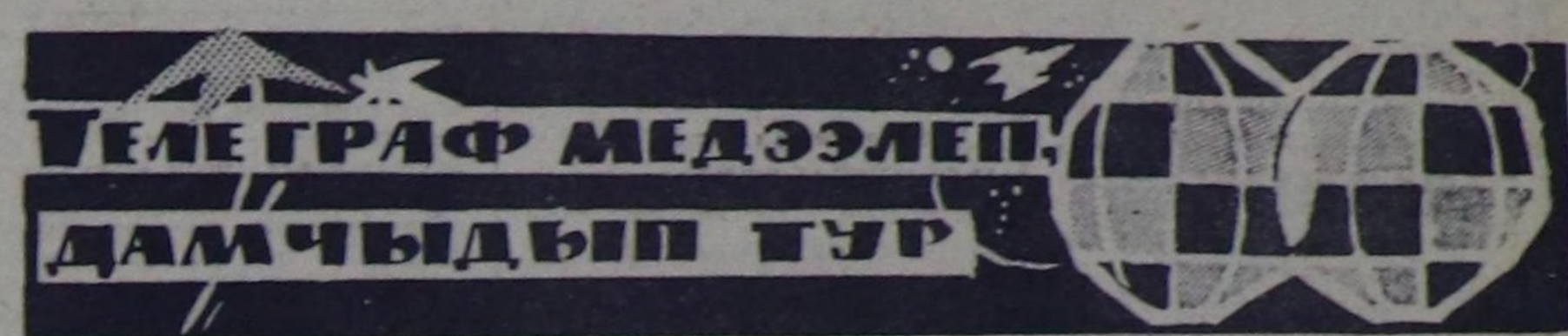
(«ПРАВДА» солундан)

«ШЫНЫН» МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

ЧАГАА ПАРЛАТТЫНМААН БОЛЗАЖОН

Танды районун Кур чер кездэ Советинин хамаарылганында «Тииле-
ге» сөхөзүтү Шамбалыг суурун чөмү чөптүг негелде көдүрүп турарын
илертен чаганы редакция алгаш, ону кемчег алыр-биле шимчиген
турар. Сохөзөт парком секретары эш М. Дамдын редакцияга дык-
маны болза:

— Шамбалыга телефон, радио чогу шыныг. Ону кылдырар сохөз-
түм чыгып ажил-агый планында көдүрүм, ам беляткен амыгы эг-
лээн. Оон ыңай суурун мегаанылар, библиотека организастаар айтыр-
гы нөдө Советке чууаалашкан, ам организастыг кемчегерин ап турар.

Социализмнің чурттарында

ЧЕХОСЛОВАК КООПЕРАТОРЛАРЫНЫҢ ЧЕДИШКИННЕРИ

ПРАГА. Улус эрге-чагырганын чыдарында Чехос-
ловакия хергелел кооперациязы дөдө хөжүмдөн
алган, оң эргезинде 27 муң магазинер болгаш нити-
ниң кемингизинин 15 муң будурулгелери бар. Ко-
оперативтер чыл буру чүс-чүс миллион крон ары ч

